

הוספה בשורת הגאולה

ל.ב.

ויש להוסיף ולהדגיש הקשר והשייכות דאהבת ישראל להגאולה העתידה – לא (רק) מפני שביטול הגלות הוא ע"י ביטול סיבת הגלות (שבא ע"י ההיפך דאהבת ישראל¹), שהרי בעמדנו לאחרי סיום מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות, לאחרי סיום כל מ"ב המסעות ב"מדבר העמים"², נמצאים כבר "על ירדן ירחו"³ (דרגתו של משיח ד"מורח ודאין"⁴), על סף הגאולה, בודאי שכבר נתתקנה סיבת הגלות, ולכן, ההדגשה דאהבת ישראל היא – בתור טעימה ועד להתחלה דהגאולה האמיתית והשלימה הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שמודגשת באחדותם של ישראל, מצד בחי' היחידה (דרגה החמישית) שבכל ישראל בשווה, שהיא ניצוץ מנשמתו של משיח⁵, יחידה הכללית⁶.

(משיחות ש"פ מסות מסעי, ב' מנחם אב תנש"א)



- 1) ראה יומא ט, ב.
- 2) ראה לקו"ת פרשתנו פה, ג ואילך.
- 3) פרשתנו לג, מח.
- 4) סנהדרין צג, ב. וראה לקו"ת פרשתנו פט, ב.
- 5) כידוע שהפסוק "דרך כוכב מיעקב" שקאי על מלך המשיח, קאי גם על כאו"א מישראל שנמשל לכוכב, כיון שבכאו"א מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח (ראה לקו"ש ח"ב ע' 599. וש"נ).
- 6) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

To dedicate an issue in honor of a loved one, call (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

מטות – מסעי

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב

(תרגום חפשי)



יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מטות-מסעי

א. כתוב: "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים", מסעי בלשון רבים, כי היו מסעות רבים בצאתם של בני ישראל מארץ מצרים. ידועה הקושיא: בני ישראל יצאו ממצרים במסע אחד בלבד, המסע מרעמסס לסוכות (שאר המסעות היו הרי לאחר שיצאו כבר ממצרים), ולמה, אם כן, נאמר "מסעי" בלשון רבים?

כן יש להבין את ענין מ"ב המסעות שהיו בדרךם של בני ישראל למן צאתם ממצרים ועד שהגיעו לארץ ישראל, ארץ טובה ורחבה. הרי מיד עם המסע הראשון, כיון שיצאו ממצרים – מלשון: מיצרים וגבולות – הרי זה כבר מרחב, שכן מיד עם יציאה מן המיצר נמצאים כבר במקום המרחב, ומה, איפוא, מוסיף ענין זה של מ"ב מסעות לענין המרחב?

אך תוכן הדברים הוא שב"מצרים" וב"מרחב" קיים מספר ניכר של דרגות: זו שלגבי דרגה נחותה הימנה נקראת היא "מרחב" – לגבי דרגה נעלית יותר היא נקראת "מצרים", עד למרחב האמתי, למסע האחרון, "על ירדן ירחו", המכוון למשיח "דמורה ודאין"¹, ואילו הדרגות עד לדרגה זו הרי אף שלגבי דרגות נחותות הן נקראות "מרחב" – נקראות הן "מצרים" לגבי דרגות נעלות מהן.

זה, איפוא, תוכן מ"ב המסעות שהיו ממצרים עד ארץ טובה ורחבה, מסעם הראשון, אף שיצאו בו ממצרים ונכנסו – ממילא – ל"מרחב", נחשב עדיין לגבי דרגה נעלית יותר כ"מצרים", ולפיכך נזקקו למסע נוסף כדי לצאת גם מ"מצרים" זה. אם כן מובן

(1) סנהדרין צג, ב. לקוטי תורה במדבר פה, ג.

הביטוי "אלה מסעי (בלשון רבים) גו' אשר יצאו מארץ מצרים" – שכן גם מטרת שאר המסעות היא לצאת מ"מצרים", עד להגיע ל"ירדן ירחו", תכלית העילוי.

ב. הרי התורה נצחית בכל דור ודור, וכל שכן ענין יציאת מצרים שעליו נאמר:² חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים. זו, איפוא, הוראה בעבודת ה' שגם לאחר שאדם הביא את עצמו לעבודה שלמעלה מטעם ודעת, למעלה מכל מדידה והגבלה, ובכך יצא גם מ"מצרים דקדושה" – אין הדבר מספיק, שכן לגבי דרגות נעלות יותר – הוא עדיין ב"מצרים", ולפיכך עליו להמשיך בעבודתו ולהמשיך ללכת.

הדבר יובן גם מענין עבודת התפלה. הרי עבודת התפלה היא עבודתו של האדם, שכן ידוע ההבדל³ בין תורה לבין תפלה: תורה היא – מלמעלה למטה, ואילו תפלה – עבודת האדם מלמטה למעלה, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה⁴, שדרכו עולים מלמטה למעלה, יוצאים ממקום המיצר אל מקום המרחב.

וידוע שישנן בתפלה עליות רבות, ובכל עליה מתרומם האדם ממצבו הקודם, ועם זאת אין די בכך, ועליו להתקדם מעלה מעלה.

העבודה הראשונה היא ההכנה לתפלה: הרי התפלה היא לפני הקב"ה שהוא "בלתי בעל גבול ובלתי בעל תכלית", ואילו האדם שרוי

(2) פסחים פרק עשירי משנה ה. תניא פרק מז.

(3) אגרת התשובה פרק י. תורה אור א, ג. ספר המאמרים ה'תש"ח עמוד 80.

(4) זהר חלק א רטו, ב. חלק ג שו, ב. תיקוני זהר תיקון מה.

לקוטי הוספות / מטות שיחות

של הקב"ה – סרות כל ההגבלות שלו והוא מסוגל להגיע לדרגה שששלעצמו לא היה מסוגל להגיע לשם.

הרי "תוהו קדם לתיקון", ומבחינת "תוהו" משתלשלים כל הדברים הגשמיים והיצר הרע "דאקדימי טענתייהו" – ולפיכך בכוחו העצמי אין אדם "מיפר בקודמין" אין באפשרותו להגיע לבחינת תוהו ומשום כך אין לו גם הכח לזכך ולהעלות את הדברים הנובעים מ"תוהו".

אך ע"י כך שאדם "מיפר בשותפתיה דאב", והרי לדידו של הקב"ה אין קיימת ההגבלה של "קודמין", של תוהו שקדם לתיקון, נותן הוא ית' גם הכח לארוס שיגיע ל"תוהו" וינצח את היצר הרע דאקדימי טענתייהו. ע"י "הקב"ה עוזרו" – "יכול לו", דבר זה נותן לו הכח לברר את ניצוצות דתוהו הנמצאים בדברים הגשמיים. וזה ענין "הפרת הנדר": היתר ונתינת כח בעבודת הבוררים של הדברים הגשמיים.

ד. "נקודת הענין היא – שככל שתהא נעלית דרגתו של אדם, ואפילו יגיע לבחינת "עבודת נישואין" – עליו לדעת שבכוחו העצמי אין באפשרותו ללכת, ותמיד עליו להתקשר אל הנעלה הימנו, מתוך ידיעה שנמצאים ענינים נעלים יותר, גבוה על גבוה, שאליהם לא הגיע עדיין, ולגביהם הוא מצוי עדיין בתחלת העבודה. ע"י כך שהוא מתקשר עם הנעלה יותר, בידעו שעדיין אינו מושלם כיון שישנן דרגות נעלות יותר, עוד ועוד, – הרי האב גורר אתו גם את הארוס, וסרות כל ההגבלות, ו"מיפר בקודמין".

(משיחת ש"פ מטו"מ, תשט"ז)

גו' והיו לבשר אחד"³, שיהא מאוחד עם אלקות, הוא לא הגיע עדיין לדרגת התיחדות עם אלקות, אבל מעניני העולם כבר השתחרר.

"עבודת נישואין" היא – "והיו לבשר אחד". האדם נעשה אחד עם אלוקות, עד שהוא "מוליד בדומה לו" – דבר שהוא תכלית הנישואין – כמאמר רז"ל⁴: "מאי תולדותיהם של צדיקים? – מעשים טובים". כלומר: הוא וכל עשיותיו מהווים "כלי" לאלקות, כלי הבטל ומתאחד לתוכן הכלי.

ג. למרות שמעלת "עבודת נישואין" גדולה משל "עבודת אירוסין" – יש, עם זאת, מעלה יתרה לעבודת אירוסין על פני עבודת נישואין.

אדם עלול לחשוב כי בהגיעו ל"עבודת נישואין" הריהו כבר צדיק גמור ואינו זקוק לעזר הקב"ה. הוא "בעל המיפר בפני עצמו" ואינו צריך לאב.

אך, לאמתו של דבר, כשמישהו אמר כן⁵ ידעו מיד עליו שאינו בר-כוכבא, "דרך כוכב מיעקב", כי אם – בר-כוזיבא. דבר זה היה בקשר למלחמה בגשמיית, וכל שכן הדבר במלחמה ברוחניות.

זו, איפוא, מעלה יתרה של ארוס, "עבודת אירוסין", על פני "עבודת נישואין". אף אם אמנם כשלעצמו הוא בדרגה נחותה יותר, אך יתרונו בכך שהוא "מיפר בשותפתיה דאב". הוא הולך בכח הקב"ה, וכשאדם הולך בכחו

(3*) בראשית ב, כד.

(4) רש"י ר"פ נח. בראשית רבה פרשה ל, ו.

(5) ראה ירושלמי תענית פרק ד הלכה ה. ובבלי גיטין נו, א. סנהדרין צג, ב.

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח
לְעוֹלָם וָעֶד

יאמר האדם די ומספיק לי בעבודתי הקודמת – כי האדם תפקידו וענינו הוא להיות מהלך ולא עומד, ובכל יום ויום שנתן לו הקב"ה, צריך למלאות את תפקידו בעולם, כמ"ש ימים יוצרו ולא אחד בהם.

ב) גם כאשר נמצאים במדרגה פחותה ביותר, אין צריך להתיימש, כי על ידי עבודה, אפשר תמיד להתעלות במעלה עליונה יותר. ואל יאמר האדם, מאחר שאני

נמצא במצב שפל כזה, לשוא כל עמלי – על זה הוא הלימוד מענין המסעות, שגם במסע אחד בלבד אפשר מיד לצאת ממצרים, ולהגיע אל ארץ טובה ורחבה (שלפי מדרגתו, ועל ידי זה, להתעלות אחר כך גם למעלה עליונה יותר). ומה אז שישאל היו מושקעים במ"ש שערי טומאה במצרים, והי' קודם מתן תורה, מכל מקום על ידי המסעות באו מיד אל ארץ טובה ורחבה, עכשיו על אחת כמה וכמה.

(משיחות ש"פ מט"ו, מ, תשט"ו)

הוספות / מיטות

א. השבת נקראות בתורה פרשיות מיטות ומסעי. בפרשת מיטות מדובר בנדרים, ובעקירת נדר – שבה שלש דרכים: ע"י חכם, העוקר את הנדר למפרע, ע"י אב וע"י בעל – שמפירים את הנדר "מכאן ולהבא".

בבעל – שני זמנים: קודם הנישואין ולאחרי הנישואין – ארוס ובעל. לשניהם זכות להפטר נדרים אלא שקיימים הבדלי דינים בין ארוס לבין בעל.

לכאורה היתה צריכה להיות ההלכה שיש לבעל כוח וזכות יתר מאשר לארוס, אך ישנה בכל זאת, בהפטר נדרים, מעלה יתרה לארוס לגבי הבעל:

לפי ההלכה "אין הבעל מיפר בקודמין"¹. אין לבעל כל קשר לנדרים שנדרה האשה לפני נישואיה. לעומתו – "הארוס מיפר בקודמין"². ולכאורה: כיצד יתכן שיהיה לארוס כוח – יתר על פני הבעל?

בתוך גוף ונפש בהמית, וביחוד כשהוא מלוכלך ע"י חטאיו – כיצד, איפוא, יעמוד בתפלה? – משום כך עליו להשתחרר תחלה מכל עניניו ומכל מציאותו, ואז – לגשת לתפלה.

העמידה לתפלה בלבד, עוד לפני עצם התפלה, עוד בטרם החל באמירת "הודו" או "מה טובו", רק חגירת האבנט וההתייבבות לתפלה – כבר מוציאה את האדם מעניניו, והוא נעשה בכך מזוכך. כלומר: הוא יוצא ע"י כך מן המיצרים והגבולות שלו.

[כך יובן הנאמר גם בחלק הנגלה שבתורה ש"קודם התפלה יפנה ויטול ידיו"⁵. "יפנה" – השתחררות מפסולת גלויה ושבפנימיות, "יטול ידיו" – השתחררות מטומאה, שאינה אלא ענין של "מקיף" (=שטחי), למרות שבפנימיות אין כאן כלום⁶ – יש להפטר גם מכך לפני התפלה].

למרות זאת אין האדם יוצא ידי חובתו בעליה זו. עתה עליו להתחיל בתפלה, לפתוח באמירת "הודו", ובכך הוא משתחרר גם ממציאיותו כפי שהיתה לאחר ההכנה לתפלה, שלגבי דרגה נעלית יותר היא נחשבת עדיין למיצר וגבול. יוצא הוא, איפוא, גם מ"מיצר" זה אל מקום המרחב.

כך גם בתפלה עצמה מצויות עליות רבות, המתחלקות באופן כללי ל"ארבע שליבות"⁷ (והעליות הן על ידי שם מ"ב, כידוע), וכל דרגה נחשבת לגבי העליונה ממנה – כמיצר וגבול.

5) ברכות טו, א. שולחן ערוך אדמו"ר הוקן סימן ב סעיף ה.

6) ועל דרך מ"ש הרמב"ם בהל' מקואות פרק יא הלכה יב. במדבר רבה ריש פרשת חוקת. וראה לקוטי תורה ויקרא כט, א: חוקה חקקתי גזירה גזרתי, והיינו שבטומאה אין כל פסולת מורגשת כלל, ויש כאן רק ענין של חוקה חקקתי בו.

7) ספר המאמרים ה'תש"ח עמוד 80.

עד לתפלת שמונה עשרה, תכלית העילוי, בה משתחרר האדם לגמרי ממציאיותו (באיזו דרגה שתהיה, ואפילו ממציאיות שזוככה על ידי עבודתו בכל הדרגות הקודמות) והוא עומד בהתבטלות המציאות "כעבדא קמי' מאריל" שאין לו מציאות כלל, ואומר: "אד' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", אתה ה', פתח שפתי ואני רק אענה אחריך⁸.

ג. לפיכך אנו מוצאים לגבי תפלת שמונה עשרה שני ענינים הפכיים: א) התבטלות בתכלית. אין האדם מהווה כל מציאות, כי אם "כעונה אחר הקורא" ב) בקשת צרכיו, ולא צרכיו הרוחניים בלבד, כי אם גם צרכיו הגשמיים. בפסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע וקריאת שמע אין בקשת צרכים גשמיים (משום שהאדם יוצא אז ממציאיותו, כאמור לעיל) ודווקא בתפלת שמנה עשרה מופיעה בקשת הצרכים הגשמיים.

– הענין הוא שמשום שיא ההתעלות שבה, אפשרית בה "התכללות" שני ענינים הפכיים, וכפי שדובר במאמר שבמקום עליון יותר גדולה יותר ההתכללות. דבר זה הוא מעין ההתגלות שלעתידי, שאז יהיה "וראו כל בשר", אלקות תורגש גם בבשר הגשמי – התכללות שני הפכיים.

ד. אלא שלמרות שתפלת שמונה עשרה היא שיא ההתעלות – הרי למחרת יש להתחיל לעמוד לתפלה, כשהפתיחה היא בהכנה לתפלה, ולאחריה "הודו", פסוקי דזמרה וכו', שכן ככל שנעלית הדרגה אליה הגיע האדם ביום אתמול, מהווה היא "מיצר" לגבי הדרגה שאליה הוא צריך להגיע היום.

וכשם שהדבר בעבודת התפלה, כך הוא

8) תהלים נא, יז. אלשך שם. לקוטי תורה שיר השירים ב, ג. ספר המאמרים תרכ"ז עמוד תלו.

3) נדרים טו, ב.

1) נדרים טו, א. שו"ע יו"ד סימן רלד סעיף לה.

2) שם טו, ב. שו"ע יו"ד שם. סעיף ה.

לגבי כלל עבודת ה'. אדם צריך להיות "מהלך", ואפילו לאחר שהשתחרר לגמרי מן הרע והגיע לדרגה, ככל שתהא נעלית ביותר, עליו לדעת שאין די בכך, משום שלגבי דרגה נעלית ממנה עדיין יש לו זיקה לרע.

[הוכחה לדבר ניתן להביא מן העובדה שהוא עדין רואה בזולת מציאות של רע, שהרי ידוע מאמר הבעל שם טוב נ"ע⁹ שכאשר אדם רואה רע של השני משמש הדבר הוכחה שבו עצמו קיים אותו רע, בבחינת דקות לפחות].

ועליו להשתחרר גם מכך. יש לעסוק ללא הרף בויכוח הבשר הגשמי – לא לדכאו באמצעות תעניות וסיגופים, כי אם לעדנו ולזכוכו, כפי שידוע מאמר הבעל שם טוב נ"ע לפסוק¹⁰: "כי תראה חמור שונאך". מיד עם קום האדם משנתו בבקר עליו לרתום את "חמורו", את החומר שלו, שדוקא על ידו אפשר להגיע לגילוי שלעתידי של "וראו כל בשר", כאשר הבשר הגשמי יודרך ויתעדן במדה כזו עד שיראה אלקות.

ה. עלול הוא אמנם לטעות: יגעתי במדה מספקת עד שנפטרתי מן הרע הגלוי והגס, וכבר עומד אני בדרגה נעלית, מי אומר, איפוא, שעלי להמשיך ולעמול? די לי בדרגה בה הנני שרוי עתה.

יש לומר לו שתפקידו ומהותו של האדם שיהא "מהלך" ולא "עומד", ובכל יום הניתן לו ע"י הקב"ה עליו למלא תפקידו בעולם, כפי שכתוב: ימים יוצרו ולו אחד בהם¹¹.

ו. זו ההוראה מענין המסעות: לא להסתפק בדרגה העכשוית, כנ"ל.

ו. מצד שני קיימת הוראה מענין המסעות: אפילו כשאדם נמצא בשפל המצב ובדרגה הפחותה ביותר – אל יתיאש לעולם, שכן ע"י עבודה ישנה תמיד האפשרות לצאת ממצבו בו הוא נמצא ולהגיע לשיא של הדרגות הנעלות ביותר.

אל יאמר בלבו: כיון ששרוי אני במצב שפל כל-כך – שהרי "ידע אינש בנפשיה" – הרי כל עמלי לחנם – כלפי כך באה הוראה בענין המסעות, שאף במסע אחד בלבד אפשר לצאת מ"מצרים" ולהגיע ל"ארץ טובה ורחבה" (לגבי הדרגה הנוכחית, ומתוך כך להמשיך וללכת עד לשיא ההתעלות).

ואם אז – כשבני ישראל במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה¹², והיה אז לפני מתן תורה כשעדיין היתה קיימת הגזירה שלא איפשרה חיבור "רומי" ו"סוריא"¹³ – הרי ע"י המסעות הגיעו אל ארץ טובה ורחבה,

– כל שכן עתה, שככל שתהא נחותה הדרגה בה נמצאים – הרי העבודה קלה בהרבה, כיון שנותרו פכים קטנים בלבד, ובמיוחד כשישנה נתינת כח לדבר ממתן תורה כאשר "עמד וביטל הגזירה" ואפשרית התחברות עליונים ותחתונים, ובמיוחד כשישנו ענין של התקשרות בין רבי לבין חסידים, והרבי – כ"ק מ"ח אדמו"ר – מקשר את בני ישראל עם עצמותו ית' – ודאי הדבר שבכוחו של כל איש ישראל לצאת ממעמדו ומצבו, ולהגיע לארץ טובה ורחבה, עד לירדן יריחו, גילוי המשיח "דמורה ודאין"¹⁴, תכלית המרחב.

ז. לפי זה יובן גם הקשר בין פרשיות מיטות ומסעי לימי "בין המצרים", שהרי

וברחמים) כפי שהוא מתבטא שם: "אביו הרחמן והצדיק וחסיד", היסורים הם בחסד וברחמים – והעיקר שבסופם של דברים הם מתבטאים בטוב הנראה והנגלה, והצרה עצמה נהפכת לצחר.

תוכן מהשיחה הנ"ל:

כתיב אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים, וידוע הדיוק במה שנאמר מסעי לשון רבים, והרי המסע שיצאו מארץ מצרים הוא מסע אחד בלבד, המסע מרעמסס לסוכות, (כי שארי המסעות היו כבר אחרי היציאה ממצרים) ומהו מסעי לשון רבים? גם אינו מובן ענין המ"ב מסעות שהיו מארץ מצרים עד שבאו לארץ ישראל, ארץ טובה ורחבה, דמאחר שבמסע אחד בלבד יצאו ממצרים, לשון מצרים וגבולים, הרי מיד באו למרחב, על ידי היציאה מהמיצר נמצאים במילא במקום המרחב –

אך הענין הוא, שהתורה היא נצחית, ובכל דור ודור, אצל כל אחד ואחת, צריך להיות היציאה ממצרים, לשון מצרים וגבולים, אל ארץ טובה ורחבה, – היציאה מן המיצר אל המרחב. אמנם גם כאשר פעל בעבודתו היציאה ממצרים, צריך לידע, שאין זה מספיק עדיין, כי לגבי מדריגה נעלית יותר, הנה המדרגה שנמצא בה עכשיו, שלפי מצבו היא בבחינת יציאת מצרים, וארץ טובה ורחבה, הרי לגבי המדריגה הנעלית היא בבחינת מצרים וגבולים, ולזאת צריך להיות עוד מסע, להסיע את עצמו גם מבחינה זו, ולעלות במעלה עליונה יותר, וכמו כן הוא מסע הג', הדי, וכו'.

ההוראה מזה בעבודה בפועל, היא בשתיים:

א) גם כאשר נמצאים במדריגה נעלית ביותר, צריך תמיד להתעלות עוד יותר. ואל

הקביעות היא כך שפרשיות מיטות ומסעי נקראות תמיד בבין המצרים:

הדבר יובן לאחר הסברת הענין של "סותר על-ימנת לבנות". כוונת הסתירה היא לשם הבנין, כדי לבנות אחר הסתירה בנין משובח יותר. כמאמר הבעל שם טוב לפסוק¹⁵ "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע": ע"י עת צרה עצמה תבוא הישועה, ודבר זה הוא התכללות של שני ענינים הפכיים. לפיכך נקראות פרשיות מיטות ומסעי, כי הענין של מיטות הוא – התכללות, כפי שהוסבר במאמר שנאמר לפני שעה, והענין של מסעי הוא – היציאה מ"בין המצרים", וההוראה שבכל דרגה בה עומד האדם אין לו להתרשם, ואדרבה: מתוך הצרה גופה תהיה הישועה, לבוא ל"ירדן יריחו".

– זה גם התוכן של "מנחם אב" לשון של נחמה, שכן, לאמתו של דבר, הכל לטובה כמשל האב המכה את בנו ומעונין בטובתו. וכשאדם מתבונן בדבר הוא רואה שזה טוב באמת, והוא רואה זאת לא רק בעיני שכל, אלא שמתוך כך בא הדבר לידי זה שרואים כך גם בעיני בשר – הוא הופך לטוב נראה ונגלה, דוגמת אלו שהיו בדרגת הכרה של "גם זו לטובה"¹⁶, "כל מה דעביד רחמנא – לטב עביד"¹⁷ – והדברים התבטאו גם בפועל. יש צורך, אמנם, ב"זרחק ה' את צואת בנות ציון"¹⁸, כפי שנאמר ב"תניא"¹⁹ משל ל"מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו", אך בכל זאת הדבר הוא בחסד וברחמים (כלומר: נוסף על כך שעצם הדבר לטובה – הרי גם היסורים גופם בחסד

15 ירמ' ל, ז. ספר המאמרים אידיש עמוד 55.

16 תענית כא, א. סנהדרין קח, סע"ב.

17 ברכות ס, ב. שו"ע א"ח סימן רל סעיף ה.

18 ישע' ד, ד.

19 אגרת הקדש סימן כב.

12 זהו חדש ריש פרשת יתרו. תיקוני זהר תיקון לב.

13 שמות רבה פרשה יב, ג.

14 ראה הערה 1.

9 ראה ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 83.

10 שמות כג, ה. ראה היום יום כח שבט.

11 תהלים קלט, טז. רשימות הצמח צדק שם. ושם

בסמן.